Premium e-Journal of Social Sciences

Premium Sosyal Bilimler E-Dergisi
Uluslararası Hakemli Dergi- International Refereed Journal
ISSN: 2687-5640

Received / Makale Geliş Tarihi 23.08.2026
Published / Yayınlanma Tarihi 29.10.2026
Volume (Issue) Cilt (Sayı) 10 (71)
pp / ss 1563-1571

Research Article /Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.23313250
Mail: editor@pejoss.com

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Arol
https://orcid.org/ 0000-0002-7038-4682
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Çanakkale, TÜRKİYE
ROR Id: https://ror.org/05rsv8p09

Çanakkale Endemik Bitkilerinin Geleneksel Türk Sanatları Çerçevesinde Stilizasyonu Ve Çini Yorumlamaları

Stylization And Tile Interpretations of Canakkale Endemic Plants Within The Framework of Traditional Turkish Arts

ÖZET

İnsan, doğanın bir parçası olarak dünyada var olmaktadır. Yaşadığı, gördüğü doğadan ilham alan insan, sanat üretiminde de ilk olarak doğayı taklit etmiştir. Zamanla gelişen estetik algı ile doğadan alınan motifler, figürler, olduğu gibi kullanılmayıp sadeleştirilmiş, basitleştirilmiş, ayrıntılarından uzaklaştırılarak stilize edilmiş olarak kullanılmışlardır. Yüzyıllardır Türk sanatını yansıtan hayvan figürleri ve bitkisel desenler gelişerek, çağdaş yorumlarla günümüze kadar ulaşmıştır.

Türk Sanatında bitkisel desenlerde iki farklı stilizasyon örneği kullanılmaktadır. Hatayi üslubunda tam stilizasyon ve Naturalist üslupta ise yarı stilizasyon tarz benimsenmiştir. Bu çalışmada Geleneksel Türk Sanatları Desen Tasarımı dersini alan lisans öğrencileri ile Çanakkale Kazdağları'nda yetişen endemik bitkiler stilize edilmiştir. Endemik bitkilerin tanıtılmasını kolaylaştıracağı düşünülerek Klasik Osmanlı Dönemi Naturalist üslubu incelenmiş ve çiçeklerin yarı stilizasyon çizimleri gerçekleştirilmiştir. Geleneksel motifler ile bir arada yapılan çini desen tasarımı ve uygulamaları ile birlikte sunulmaktadır.

Çanakkale Kazdağları'nda yetişen endemik bitki türleri zamanla yok olma ile karşı karşıya kalmış ve koruma altına alınmışlardır. Endemik türler sadece o bölgede yetişen, başka coğrafyalarda bulunmayan habitatın bir parçasıdır. Belki de yıllar sonra nesli tükenecek bu çiçekleri tanıtarak, korunması gerekliliğini vurgulamak ve belli bir Geleneksel desen üslubuna yeni motifler kazandırmak için bu çalışma gerçekleştirilmiştir. Geleneksel motifler ile yeni motiflerin modern tasarımlar içerisinde bir arada kullanılması kültürel mirasımızın sürdürülebilirliği açısından da değerli ve önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Stilizasyon, Endemik, Tasarım, Çini, Motif

ABSTRACT

Humans exist in the world as part of nature. Humans inspire from the nature they experienced, observed and initially imitated nature in their artistic creations. As aesthetic sensibilities evolved over time, motifs and figures derived from nature were no longer used exactly as they appeared instead, they were simplified and stylized by stripping away intricate details. Animal figures and floral patterns which have reflected Turkish art for centuries have evolved and endured to the present day through contemporary interpretations.

Two distinct examples of stylization are employed in the floral patterns of Turkish art, full stylization in the Hatayi style and semi-stylization in the Naturalist style. In this study, undergraduate students taking the Traditional Turkish Arts Pattern Design course stylized endemic plants native to the Kaz Mountains (Mount Ida) in Canakkale. With the aim of facilitating the introduction of these endemic plants, the Naturalist style of the Classical Ottoman period was examined, and semi-stylized drawings of the flowers were produced. The results are presented alongside tile pattern designs and applications that incorporate traditional motifs.

Endemic plant species native to the Kaz Mountains in Canakkale have faced the risk of extinction over time and have subsequently been placed under protection. Endemic species are integral parts of a habitat, growing exclusively in a specific region and found nowhere else. This study was undertaken to highlight the necessity of protecting these flowers which might otherwise face extinction in the future by showcasing them and introducing new motifs into a specific traditional design style. Integrating traditional and new motifs within modern designs is both valuable and significant for the sustainability of our cultural heritage.

Key words: Stylization, Endemic, Design, Tile, Motif

1. GİRİŞ

Türk tarihi uzun bir zaman aralığı içerisinde, değişik coğrafi bölgelerde ve çok farklı kültürlerle etkileşim içinde günümüze kadar uzanır. Türkler dünya üzerinde geniş bir coğrafyaya yayılarak devletler kurmuşlardır. Yüzyıllardır var olmalarına ve geniş alanlara yayılmalarına rağmen hem kültürlerini korumuşlar hem de özgün bir sanat anlayışı geliştirmişlerdir (Özkeçeci & Özkeçeci, 2014, s.14).

"Doğa, tarihin ilk zamanlarından beri tasarım ve sanat eserlerinde ilham kaynağı olmuştur. Erken çağlardan itibaren insanlar yaşam koşulları, içinde bulunduğu doğa, kültürel değerleri, inanç, gelenek ve görenekleri doğrultusunda eşyalar üretmiş ve bu eşyaları doğadan gördüğü bitki, çiçek, hayvan vb. motifler ile süslemişlerdir. Bu süslemeler tarihi zaman içerisinde stilizasyon (üslüplaştırma) ve kompozisyon ile bütünleşerek tasarıma dönüşmüştür" (İleri, 2024, s.700).

Mülayim'in dediği gibi (Mülayim, 2008, s.87), Bir motif ve figürü tasarım alanı içerisinde kullanabilmek için belirli bir kalıba sokmak gerekir. Kazandığı yeni biçim ile en karakteristik unsurlarını korurken doğadaki bazı ayrıntılarını da kaybeder. Çanakkale Kazdağları'nda yetişen endemik çiçekli bitkiler çalışmanın konusudur. Geleneksel Türk Sanatları disiplini içerisinde stilize edilerek çini yorumlamaları gerçekleştirilmiştir. Çiçeklerin karakterine uygun, tanımlamayı zorlaştırmayacak şekilde stilize edilerek çini desen tasarımı yapılırken, kendi doğal ortamlarında resmedilmişlerdir.

2. TÜRK SANATINDAKİ BİTKİSEL MOTİFLERDE STİLİZASYON

İnsanoğlu yaşadığı çevre ve insanlar ile her zaman etkileşim halindedir. İlk Türk topluluklarından itibaren, doğa, hayvan, bitki, inanç simgeleri, gökyüzü etkilendikleri unsurlardan olmuştur. Taş, tekstil, kemik, seramik, maden gibi kullandıkları çeşitli malzeme yüzeylerine süsleme olarak işlemişlerdir. Söz konusu estetik anlayış ve bezeme zenginliği günümüze gelebilen eserler üzerinden izlenebilmektedir.

Toplumların etnik hafızalarında binlerce yıldır yerleşmiş olan inanç ve gelenekler bir anda silinemeyeceği gibi, Hun, Göktürk ve Uygur dönemlerinden taşınan, toplum içerisinde yer eden bu alışkanlıklar İslamiyet'in kabulüyle birlikte Türk Sanatında yeni bir kimliğe bürünerek devam etmiştir (Mülayim, 1999, s.34).

Türkler, Anadolu'ya gelmeden önce, farklı coğrafyalarda bulundukları süre içerisinde kültürel, siyasi ve ticari yönlerde birbirlerini etkilemiş, sanat alanında da önemli gelişimler göstermiştir. Mimari alanda olduğu kadar el sanatlarında da başarılı eserler vermişlerdir. Türk sanatındaki zengin motif anlayışıyla beraber, Anodulu'da İslamiyet'i kabulünden sonra, figür kullanımının, 13. yüzyılın sonuna kadar varlığını sürdürebildiği, Beylikler çağında iyice azaldığı ve Osmanlı döneminde bütünüyle bırakıldığı bir gerçektir (Mülayim, 1999, s.38).

"Asırlar boyu gelenek ve göreneklerimizin olduğu kadar din ve inançlarımızın altında gelişip, üsluplaşan süsleme sanatlarımız son derece zengin ve estetik bir yapıya sahiptir" (Keskiner, 2011, s.6). Süsleme sanatlarının en önemli elemanı motiflerdir. Türk sanatlarında görülen motif bolluğu ve zenginliği İslami düşünce altında kısıtlanarak, resim ve heykel alanında gösteremediği çıkışı bezeme sanatlarında çok güçlü üsluplarla meydana getirmiştir (Keskiner, 2011, s.6).

Bir İslam sanatı olarak Türk sanatında figür ve figürlü bezeme sınırlı ölçüler içinde kullanılmıştır (Demiriz, 1986, s.11). Bu sınırlar içerisinde motiflerin ve figürlerin kullanımını kolaylaştıran yöntem ise stilizasyondur. Stilizasyon, yani üsluplaştırma, ayrıntıları azaltma, sadeleştirme, şematik bir biçim vererek üslup altında toplama ve vurgulanmak istenilen özelliğinin öne çıkarılması şeklinde formüle edilebilir. Bu işlemde nelerin sadeleştirileceği ve hangi çizgilerin vurgulanacağını saptamak, sanatçının duyarlılığına, kültürel etkilerine ve üslubun özünde yatan ruhuna bağlıdır (Mülayim, 2008, s.88).

Türk Sanatında üsluplaşmış en eski bezeme örneklerinden biri rumi üslubudur. İlk Türk topluluklarından günümüze kadar gelişim göstermiş, Anadolu Selçuklu döneminde geliştirilip bir üslup haline getirilmiş, Osmanlılar zamanında daha da gelişerek bugün kullandığımız klasik formdaki son halini almıştır (Arol, 2020, s.29).

Sanat tarihçileri tarafından Rumi üslubunun çıkış noktasının hayvansal veya bitkisel olduğuna dair iki farklı görüş sunulmaktadır. Orta Asya'da yaşayan Türklerin göçebe olarak, hayvanlara bağlı yaşamlarını sürdürmeleri, hayvanlara güçlü, iyi, kötü gibi ayrı karakterler vermeleri, süslemelerinde çokça hayvan figürleri kullanmaları ve bu figürlerin gaga, kanat, kuyruk ve başlarının arkasındaki kıvrımlı detayların ruminin başlangıcı olduğu tezi, hayvansal çıkışlı görüşü destekleyen detaylardır. Bu görüşe örnek teşkil eden ve İlhan Özkeçeci'nin (2004) de ayrıntılarıyla değindiği, IX-X. yüzyılara tarihlenen bir Bezeklik

freskinde gölden çıkan kanatlı bir su ejderi figürü tasviridir (Şekil 1). Ejderin kanatları rumi motifinin ilk örneği olarak gösterilmektedir.

Şekil 1. Bezeklik Freski, Kanatlı Su Ejderi Figürü

Kaynak: İlhan, 2004:227

13. yüzyıl başlarında Anadolu Selçuklu döneminde Varka ve Gülşah adlı yazma eserdeki minyatürlerdeki yaprak, dal, çalı demeti havasında olan kompozisyonlar nedeni ile ruminin bitkiye mal edilmesi düşüncesi ortaya çıkmıştır (Öztürk, 1988, s.7). Aynı zamanda, 19. yüzyılda Montani Efendi, Bogos Efendi, Chachian et Maillard tarafından Usûl-i Mimar-i Osmanî eseri için hazırlanan çizimlerde ruminin fasulye ve kabak çiçeği ile olan benzerliği gösterilerek rumi üslubu, bitkisel üsluba bağlanmıştır (Aksu, 1998, s.30) (Şekil 2). Rumi üslubundaki bu çelişkili iki farklı görüş nedeniyle rumi konumuza dahil edilmemiştir.

Şekil 2. Rumi Motifinin Bezelye İle Benzerliğini Anlatan Çizim

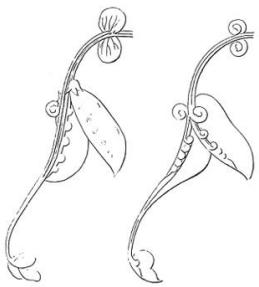

Kaynak: Ovalıoğlu; Gündoğdu & Ekici, 2010:140

Osmanlılar doğaya olan sevgisini, süsleme sanatlarında gördüğümüz çok çeşitli çiçek, bitki ve ağaçları, doğadaki hallerinden uzaklaşmadan stilize ederek yansıtmıştır. Geleneksel sanatlarımızın her alanında birçok üslup ve motif karşımıza çıkar. Osmanlı süsleme sanatında çiçek stilizasyonu tam stilize çiçek üslubu ve yarı stilize çiçek üslubu olarak iki farklı şekilde kullanılmaktadır. Geleneksel Sanatların her döneminde ve her kullanım alanının bezemesinde görülen Hatayi (Hatai) üslubunda, tam stilizasyon kullanılmıştır. Çiçeğin hangi çiçek olduğu tam anlaşılmaz. Orta Asya'dan İran yoluyla Anadolu'ya ulaşan Hatayi üslubunda kompozisyon elemanı olarak stilize hatayi, penç, gonca ve yaprak motifleri bulunmaktadır (Birol ve Derman, 2015, s.65). (Şekil 3)

Bir çiçeğin dikey kesiti alınarak sap kısmı, çanak yaprakları, tohum kesesi, taç yapraklarının stilize edilip çizilmesi ile hatayi çiçeği ve herhangi bir çiçeğin üstten görünümünün stilize edilerek çizilmesi ile penç motifi oluşmaktadır. İlk tezhip örneklerinde karşımıza çıkan hatayi üslubu, kumaş, halı, çini, seramik, maden, ahşap, kalemişi, taş ve mermer gibi Osmanlı dönemi süsleme sanatlarında yoğun olarak her dönem kullanılmıştır (Şekil 4).

Şekil 3. Hatayi ve Penç Motifi

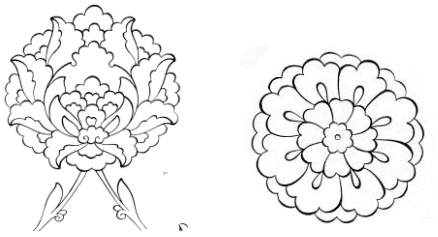

Kaynak: Birol ve Derman, 2015:53-83

Şekil 4. Hatayi Üslubu Çini Pano

Kaynak: Wikipedia, (t.y.). İznik Çinisi

15. yüzyıldan 16. yüzyılın ortalarına kadar, yoğun bir şekilde hatayi ve rumi üslubunun kullanıldığı süsleme sanatlarına, 16. yüzyılın ikinci yarısında Klasik döneme damgasını vuran sarayın başnakkaşlarından olan Karamemi, yarı stilize motiflerden oluşan Natüralist Üslup'u ekler (Turan Bakır, 1999, s.256). "Kompozisyonlarda daha çok lale, karanfil, sümbül ve gül motifleri kullanıldığından bu grup "Dört Çiçek Üslubu" olarak da nitelendirilir" (Turan Bakır, 2007, s.298). Bu dört çiçeğin yanında, yarı stilize süsen, nergis, zambak, Manisa lalesi, nar, çiçek açmış bahar ağaçları, serviler, asma-üzüm dalları çini ve seramiklerde oldukça geniş desen repertuarı içinde birlikte kullanılmıştır (Şekil 5-6).

Şekil 5. Naturalist Üslup Çini Tabak

Kaynak: Sothebys, 2026

Şekil 6. Naturalist Üslup Çini Tabak

Kaynak: British Museum, (t.y.)

"Üsluplaştırılmış olmalarına rağmen karakterini kaybetmeyen bu çiçekler, ayrı ayrı isimleriyle desen içinde fark edilirler. Bu özelliği sebebiyle, kompozisyon içinde yarı üsluplaştırılmış çiçekler kullanılırken her biri, kendi sapı ve kendi yaprağı ile çizilmelidir" (Birol ve Derman, 2015, s.113). Klasik dönemde aynı desen çeşitliliğini padişah kaftanlarında da görmek mümkündür. Kanuni Sultan Süleyman'a ait ipekli kumaştan bir kaftanda boydan boya uzanan geniş aralıklı dallar üzerinde lale ve karanfiller yukarı doğru sıralanmış haldedir (Aslanapa, 2014, s.361).

18.yüzyılın ikinci yarısından itibaren mimaride olduğu gibi geleneksel süsleme sanatlarımızda da yenilikler görülmeye başlar. Batıdan etkilenen sanatkârlar kendi zevkleriyle birlikte harmanlayarak "Türk Rokokosu" adı verilen yeni bir üslup ortaya çıkarmışlardır (Durmuş, 2022, s.82). Dönemin en önemli sanatçılarından biri Ali Üsküdari'dir. Yaşadığı dönemin sanat anlayışına uygun olarak kullandığı motifler arasında bulunan tabiî üslûpta ve yarı üsluplaştırılmış çiçekler, eserlerinde önemli bir yere sahiptir. Gül, karanfil, menekşe, sümbül, fulya, lale, zambak ve açelya, Ali Üsküdârî'nin resmettiği çiçekler arasındadır (Durmuş, 2022, s.84) (Şekil 7).

Şekil 7. Ali Üsküdari'nin çizimlerinden örnekler

Kaynak: Keskin, 2021

Bu dönemde, gül ve goncası, lale, karanfil, kasımpatı, papatya, ayn'ı sefa, gelincik, süsen, şebboy, anemon, peygamber çiçeği, üzüm meyvesi ve yaprağı, buğday başakları, haşhaş, hurma, nar gibi pek çok çiçek ve meyvalı motifler kullanılmıştır. Natüralist çiçekler genellikle vazo, sepet içinde, tek türde veya karışık çiçeklerden oluşmuş demetler halinde gösterilmiştir. Kurdele ile bağlanmış çiçek demetleri de farklı bir tasarım olarak oldukça fazla kullanılmıştır. Dalından yeni koparılmış gibi görünen çiçek demetleri, aslına uygun boyanarak, tonlama yapılmış ve üç boyut etkisi verilmeye çalışılmıştır. Çiçekler, süslemelerde arkadan, önden, yandan ve kuş bakışı olarak çizilerek, doğadaki görüntüsüne oldukça yakın, gerçek rengi ve tüm özellikleriyle resmedilmiştir (Kaş, 2020, s.20).

3. ÇANAKKALE ENDEMİK BİTKİLERİ STİLİZASYONU VE ÖRNEK ÇİNİ TASARIMLARI

TDK'ya göre endemik, sadece bir bölgede yaşan bitki olarak geçmektedir (TDK Sözlük). Çanakkale il sınırları içerisinde büyük bir kısmı yer alan Kazdağları, endemik ve nadir görülen bitkileri ile büyük öneme sahiptir. İki farlı coğrafi bölgenin arasında yer alması, aynı zamanda Avrupa-Sibirya ve Akdeniz coğrafi bölgelerinin kesişim alanında bulunmasından dolayı zengin flora çeşitliliğine sahiptir.

Kazdağı'nda, yaklaşık 800 takson ve 29'u yalnızca bu dağa özgü olmak üzere en az 77'si ülke çapında nadir bitki yer almaktadır (Dirmenci, Satıl & Tümen, 2004, s.5). Kazdağlarına özgü endemik bitkiler yok olma ile karşı karşıya kaldıkları için 1993 yılında Kazdağları Milli Park olarak koruma alanı ilan edilmiştir. Bu kapsamda kesinlikle çiçek koparmak, sökmek yasaklanarak, uymayanlara büyük cezalar verilmektedir.

Bu çalışma kapsamında, Geleneksel Türk Sanatları Desen Tasarımı dersini alan öğrencilerin katılımıyla, Çanakkale Kazdağları endemik bitkileri stilize edilmiş, çini desen tasarımları ve uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Nesli tükenmekte olan endemik türlerin çini ve seramik formlarında kalıcı olarak yaşatılması hedeflenmiştir. Bununla birlikte hem bitkilerin tanıtılması sağlanmış hem de türlerin yok olma ile karşı karşıya geldikleri konusuna dikkat çekerek toplumsal farkındalık yaratılması amaçlanmıştır.

Çalışmada, endemik bitkiler içerisinden çiçekli olan bitkiler seçilmiştir. İlk olarak seçilen çiçeklerin karakalem çalışmaları yapılarak ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Türü tanıtmak açısından, çiçekler kendi karakteristik özelliklerinden uzaklaşmadan yarı stilize edilmiştir. Bakıldığında hangi çiçek olduğu çiçeği ve yaprakları ile tanımlanabilmektedir.

İlk çalışmalarda stilize edilen çiçekler tanıtılmak üzere, doğal yetişme ortamlarını (kayalık-toprak zemin gibi) yansıtacak şekilde tasarlanmıştır. Bir sonraki uygulamada, klasik dönem Naturalist üslubu, rumi üslubu ve hatayi üslubundaki motiflerle beraber çini desen tasarımı yapılmıştır. Bir arada tasarlanan endemik çiçeklerin klasik üsluplardaki desenler ile beraber kullanılabilirliği gösterilmiş ve çini desen repertuarına yeni motifler kazandırılarak katkı sağlanmıştır.

Örnek 1. Kum Çamı (*Jasione İdea Stoj*)

Şekil 8. Kum Çamı Çiçeği

Kaynak: Kazdağı Endemik, 2012

Temmuz-agustos aylarında çiçeklenir, çiçekleri mavi renktedir. Milli park içerisinde Kartalpınarı ve Karataş tepelerinde taşlık alanlarında yetişmektedir. Çiçeğin öncelikle karakalem çalışması yapılmış, karakteristik özellikleri dikkate alınarak stilizasyonu gerçekleştirilmiştir (Şekil 9). İlk çalışmada 20x20 cm ebatlarındaki çini karo üzerine, yetişme ortamını yansıtacak biçimde, taşlık zemin üzerinden çıkan formda tasarlanmıştır (Şekil 10). 40x40 cm ebatlarındaki çini pano çalışmasında ise, klasik Naturalist Üslubun motiflerinden, lale, sümbül, karanfil, süsen çiçekleri ile birlikte geleneksel desen tasarım kurallarına uygun olarak tasarlanmıştır. Kum Çamı çiçeği doğadaki haline uygun olarak renklendirilmiştir (Şekil 11). Çini karolar sırlanarak, 900 derecede fırınlanmıştır.

Şekil 9-10-11. Kum Çamı Çiçeği Stilizasyonu ve Çini Uygulamaları (Tasarım: Esmanur Öcal, GTS Desen Tasarımı Dersi, 2025)

Örnek 2. Kazdağı Safranı (*Crocus Gargaricus)*

Şekil 12. Kazdağı Safranı Çiçeği

Kaynak: Kazdağları, (t.y.)

Ocak-Nisan aylarında çiçeklenir. Altın sarısı renkte olup Milli Parkta Karataş tepesinde topraklı bölgelerde yetişir. Çalışmada öncelikle çiçeğin karakalem çalışması yapılarak stilizasyonu gerçekleştirilmiştir (Şekil 13). İlk çalışmada, 20x20 cm ebatlarındaki çini karo üzerine doğal ortamını gösteren toprak zeminden çıkan formda tasarlanmıştır (Şekil 14). 40x40 cm ebatlarındaki çini pano çalışmasında ise, klasik Naturalist Üslup motiflerinden gül, lale, sümbül, karanfil, nergis çiçekleri ile birlikte geleneksel desen tasarım kurallarına uygun olarak tasarlanmıştır. Tasarımda, Kazdağı Safranı üzeri rumi bezemeli bir vazodan çıkmaktadır. Vazonun iki yanında natüralist üsluptaki çiçekler yer almakta olup, stilize bir kuş da tasarıma eşlik etmektedir. Kazdağı Safranı doğadaki haline uygun, altın sarısı olarak renklendirilmiştir (Şekil 15). Çini karolar sırlanarak, 900 derecede fırınlanmıştır.

Şekil 13-14-15. Kazdağı Safranı Çiçeği Stilizasyonu ve Çini Uygulamaları (Tasarım: Seda Yeter, GTS Desen Tasarımı Dersi, 2025)

Örnek 3. Benekli Sığırkuyruğu (*Verbascum Thapsus*)

Şekil 16. Benekli Sığırkuyruğu Çiçeği

Kaynak: Wikipedia, (t.y.). Sığırkıuyruğu

Haziran-Ağustos aylarında çiçeklenir. Kazdağları eteklerinde görülür. Çiçeğin karakalem çalışması yapılmış, çiçek, gonca ve yaprağı stilize edilmiştir (Şekil 17). 20x20 cm ebatlarındaki çini karo üzerine çiçeği tanıtmak amacıyla doğal ortamında tasarlanmıştır (Şekil 18). Bir diğer uygulama olan, 30 cm çapındaki çini tabak çalışmasında, farklı bir üslupla birlikte tasarlamak için rumi üslubu tercih edilmiştir. Benekli sığırkuyruğu çiçeği kompozisyonda, stilize bir kuş ile doğal ortamında tasarlanmıştır. Rumi üslubu tabağın ortasındaki tasarım alanı içerisinde ve tabağın bordür kısmında stilize edilmiş Benekli sığırkuyruğu çiçeği ile beraber kullanılmıştır. Renklendirmede, çiçeğin kendi doğal rengini kullanmaya özen gösterilmiştir (Şekil 19). Çini formlar sırlanarak, 900 derecede fırınlanmıştır.

Şekil 17-18-19. Benekli Sığırkuyruğu Çiçeği Stilizasyonu ve Çini Uygulamaları (Tasarım: Leyla Akpınar, GTS Desen Tasarımı Dersi, 2025)

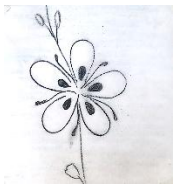

Örnek 4. Yüksük Otu *(Dijitalis Trojana Ivan)*

Şekil 20. Yüksük Otu Çiçeği

Kaynak: Wikipedia, (t.y.). Digitalis Trojana

Türkiye'de sadece Kazdağları'nda yetişen endemik bitki türlerindendir. Mayıs-Haziran ayında çiçeklenir. Çalışmasının ilk aşamasında Yüksük otunun karakalem çalışması yapılmış ve yarı stilize edilmiştir (Şekil 21). 25 cm çapında çini kase üzerine tasarım yapılmıştır. Kasenin iç yüzeyindeki kompozisyonda, hatayi üslubu ile beraber tasarlamıştır (Şekil 22). Kasenin dış kısmında ise, Yüksük otu bordür olarak

uygulanmıştır (Şekil 23). Kendi rengine uygun olarak renklendirilmiştir. Çini kase sırlanarak, 900 derecede fırınlanmıştır.

Şekil 21-22-23. Yüksük Otu Çiçeği Stilizasyonu ve Çini Uygulamaları (Tasarım: Eda Bulut, GTS Desen Tasarımı Dersi, 2024)

4. SONUÇ

Doğadaki bitki ve hayvanlar tarihler boyunca insanları kültürel, sosyal, sanatsal yönden etkilemiş, Türk süsleme sanatlarının da kaynağı olmuştur. İslamiyet'ten Önceki devirlerde yaşayan topluluklara kadar uzanan Türk motiflerinin önemli gelişmeleri, İslamiyet'ten sonraki devirlerde yaşanmıştır. Kullanılan motifler zaman içerisinde gelişim ve değişim göstererek, üsluplaşmıştır. Zengin desen repertuarı içerisinde bitkisel, geometrik desenler, insan ve hayvan figürleri kendi üslupları içerisinde yer almaktadır.

Osmanlının çiçek sevgisi, saray atölyelerinden çıkan birbirinden farklı, sınırsız tasarımlarla kendini göstermektedir. Çiçekler doğadaki hallerinden uzaklaşmadan stilize edilerek kullanılmışlardır. Desen tasarımlarını çini, tezhip, kumaş, halı, ahşap, taş, maden gibi farklı yüzeylere, farklı tekniklerle uygulamışlardır.

Bu çalışmada Geleneksel Türk Sanatları Desen Tasarımı eğitimi alan öğrenciler ile Çanakkale Kazdağları çiçekli endemik bitkilerinin stilizasyonu yapılarak çini uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Endemik bitkiler, nesillerinin yok olma tehdidiyle karşı karşıya olduklarının vurgulanması ve çiçeklerinin tanıtılması amacıyla bu çalışmanın konusunu oluşturmuştur. Çalışma sırasında geleneksel Türk desenlerinden yarı stilize çiçek üslubu olan Naturalist üslup örnek alınmıştır. Seçilen endemik çiçekler, üslup kapsamında yarı stilize edilmişlerdir. Üslubun motif çizimi, desen kurgusu irdelenerek, günümüz beğenisi içerisinde tasarımlar yapılmıştır. Çini karolar üzerine uygulanan desenlerde endemik bitkilerin karakterlerinin tanıtılması amacıyla kendi doğal ortamlarında tasarlanmışlardır. Geleneksel Türk sanatlarındaki diğer üsluplarla bir arada kullanılabileceğini ortaya koymak amacıyla farklı üsluplarla birlikte özgün desen tasarımları yapılmıştır. Sıraltı tekniğinde yapılan çalışmalar daha sonra sırlanarak fırınlanmıştır.

Günümüz tasarım anlayışı içerisinde yapılan bu çalışma, hem endemik bitkilerin korunmasına dikkat çekmesi hem de geleneksel Türk desenleri repertuarına yeni motifler kazandırarak kültürel mirasımızın gelişimine ve gelecek nesillere aktarılmasına katkı sağlaması öngörülerek hazırlanmıştır.

KAYNAKÇA

Aksu, H. (1998). *Rumi Motifinin Kökeni* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. SB Enstitüsü, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Arol, Z. (2020). *İstanbul'daki Klasik Dönem Osmanlı Çinilerinde Rumi Kompozisyonlar* [Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi]. SB Enstitüsü, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Aslanapa, O. (2014). *Türk Sanatı*. Remzi Kitapevi.

Birol, İ. A. & Derman, Ç. (2015). *Türk Tezyini Sanatlarında Motifler*. Kubbealtı Neşriyatı.

British Museum. (t.y.). *Seramik Tabak*. https://www.britishmuseum.org/collection/image/1613318173

Demiriz, Y. (1986). *Osmanlı Kitap Sanatında Naturalist Üslupta Çiçekler*. Acar Matbaacılık.

Dirmenci, T.; Satıl, F.& Tümen, G. (2004). Kazdağı Milli Parkının Çiçekli Bitkileri ve Fiziksel Ortam. *XVII. Ulusal Biyoloji Kongresi Bildiri Kitabı,*5-11.

Durmuş, A. (2022). XVIII. Ve XIX. Yüzyıllarda Tezhip Sanatında Osmanlı Modernleşmesinin İzleri: Osmanlı Sarayında Türk Rokokosu Üslûbu ve Ser-Mücellidân-I Hassa Hezargradlı Zâde Es-Seyyid Ahmed Atâullah. *Milli Saraylar Sanat Tarih Mimarlık Dergisi, 22*, 80-89.

İleri, B. (2024). Stilize Çiçek Motiflerinin Tekstil Desen Tasarımında Kullanılması. *International Social Sciences Studies Journal, 10 (5)*, 700-708.

Kaş Tüfekçi, S. (2004). Türk Tezhip Sanatında Rokoko Etkisi. *Lale Kültür Sanat ve Medeniyet Dergisi, 1(2),* 12-24.

Kazdağları. (t.y.). *Kazdağı Safranı*. https://www.kazdaglari.com/bitkiler/turkiye/FOT-1/cro-gar-2.html

Kazdağı Endemik. (2012). *Kum Çamı*. https://kazdagiendemik.wordpress.com/2012/04/18/kum-cami/

Keskin, Hatice Kübra. (2021). *Tezhip ve Rugani Üstadı: Ali Üsküdari*. https://www.gzt.com/mimari/ tezhip-ve-rugan-ustadi-ali-uskudar-3567904

Keskiner, C. (2011). *Türk Süsleme Sanatlarında Stilize Çiçekler Hatai*. İlke Kitap.

Mülayim, S. (1999). *Değişimin Tanıkları Ortaçağ Türk Sanatında Süsleme ve İkonografi*. Kaknüs Yayınları.

Mülayim, S. (2008). *Sanata Giriş*. Bilim Teknik Yayınevi.

Ovalıoğlu, İ.; Gündoğdu, R. & Ekici, C. (2010). *Osmanlı Mimarisi Usûl-i Mimar-i Osmanî*. Çamlıca Basım Yayın.

Özkeçeci, İ. (2004). *Zamanı Aşanlar IX. yy'a Kadar Türk Sanatı*. Güzel Sanatlar Matbaası.

Özkeçeci, İ. & Özkeçeci, Ş.B. (2014). *Türk Sanatında Tezhip*. Yazıgen Yayıncılık.

Öztürk, M. (1988). *Rumi (Tarihi, Çeşitleri ve Gelişimi)* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. SB Enstitüsü, Mimar Sinan Üniversitesi.

Sothebys. (2026). *İznik Çok Renkli Seramik Tabak*. https://www.sothebys.com/en/buy/ auction /2025/ arts-of-the-islamic-world-india-l25220/an-iznik-polychrome-pottery-dish-turkey-circa-1580

TDK Sözlük. (t.y.). *Endemik*. https://sozluk.gov.tr/kelime/endemik

Turan Bakır, S. (1999). *İznik Çinileri ve Gülbankyan Koleksiyonu*. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Turan Bakır, S. (2007). Osmanlı Sanatında Bir Zirve, İznik Çini ve Seramikleri. (Ed. Gönül Öney & Zehra Çobanlı), *Anadolu'da Türk Devri Çini ve Seramik Sanatı* (s.279-308). Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Wikipedia. (t.y.). *Digitalis Trojana.* https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Digitalis_trojana_pm.jpg

Wikipedia. (t.y.). *İznik Çinisi*. https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0znik_%C3%A7inisi

Wikipedia. (t.y.). *Sığırkuyruğu.* https://tr.wikipedia.org/wiki/S%C4%B1%C4%9F%C4%B1rkuyru